Autor Guste Santini
Ponedjeljak, 18 Listopad 2021 08:00

Tom je izjavom guverner Boris Vujčić zapalio javnu scenu. Njegova izjava je dobro došla javnim sredstvima priopćavanja kako bi popunili medijski prostor što u vrijeme vikenda nije mala stvar. Novinari su tražili ekonomiste kako bi objasnili izjavu guvernera Vujčića građanima, a premijer Plenković je prilično neuvjerljivo pokušao umiriti tu istu javnost. Sve u svemu standardni pristup javnih medija, ekonomista i politike – ne talasaj! Što je zapravo gospodin Vujčić kazao?

Helikopterski novac dominira globalnom ekonomijom. Velika ponuda novca smanjuje kamatne stope. One su danas na negativnoj razini. Dakle, što svakako valja identificirati i shvatiti kako bi rekao naše premijer Plenković, štediše moraju plaćati kaznu u vidu negativne kamatne stope samo zato što se odgovorno odnose prema budućim rizicima. U uvjetima kad inflacija raste, nije važno za ovaj slučaj zašto, štediše, koje su najznačajniji kreditori bankarskog sustava, plaćaju dodatni porez na likvidnost. Tako se dati kredit poslovnim bankama obezvređuje za stopu inflacije. To ne zabrinjava javnost. To ne zabrinjava politiku. Na žalost to ne zabrinjava ni ekonomiste. Razlog tome je jednostavan. Mi smo se odlučili za potrošnju i samo potrošnju (deficit robne razmjene s inozemstvom) ma koliko ona rizična bila. Mi se zadužujemo kako bi preživjeli ili, što nije rijetko, kako bi živjeli iznad materijalnih mogućnosti kako bi impresionirali okolinu u kojoj živimo. Ako odredimo da je kamata naknada za odgođenu potrošnu tada negativna kamata predstavlja samo i jedino - kaznu. Na javnoj televiziji bilo je postavljeno pitanje guverneru da li u slučaju eskalacije kamatnih stopa postoji mogućnost zaštite dužnika? Umjesto tog i takvog pitanja bilo bi primjernije pitati gospodina Vujčića koje su opasnosti po stabilnost gospodarstva i građana ako rast kamatnih stopa podivlja? To bi pitanje uzbudilo političare, povećale krvni tlak, što na javnoj televiziji nije dobitna kombinacija.

Guverner Vujčić je kazao kako je moguće povećanje kamatnih stopa u narednom razdoblju za čak dvadeset posto. Koliko je to dvadeset posto? Nije Vujčić kazao kako će kamatne stope doseći razinu od 20%. On je kazao da će se postojeće kamate povećati za petinu što znači da bi se kamatna stopa od 5% mogla povećati na 6%. Da su to novinari izračunali ne bi bilo takvih uzbuđenja u javnom prostoru. Ovako je javni prostor osigurao uzbuđenje.

Bar sam tisuću puta na ovim stranicama kao i drugim javnim istupima kazao kako kamatna stopa, tečaj nacionalne valute i marginalna porezna stopa djeluju po zakonu spojenih posuda. Ako je to istina tada negativne kamate stope znače devalvaciju nacionalne valute (u zavisnosti od razine otvorenosti gospodarstva) i smanjenje porezne presije bilo izravnih bilo neizravnih poreza. To je razlog zašto postojeći instalirani kapaciteti lakše nalaze kupce općenito, i to tim više ako se u priču uključi pojačana kreditna aktivnost. Međutim, ta i takva politika može jedno vrijeme ali ne sve vrijeme.

Tržišni način privređivanja temelji se na maksimalizaciji profitne stope. Kretanje profitne stope je u uskoj vezi s kretanjem kamatnih stopa (važi i za tečaj nacionalne valute i marginalnu poreznu stopu). Tako je dionica bolji papir od depozita ako u uvjetima negativne kamatne stope ostvari manji pad profita. Narodski kazano ako dionica gubi jedan posto a negativna kamatna stopa iznosi -2% tada je bolje u portfelju imati dionicu. To je prilično apsurdno jer negativni profit smanjuje spremnost investitora da pokrenu poslovnu kombinaciju. Oni očekuju velike probite i mogućnost korištenja kamatne poluge. Oni znaju da u slučaju negativnih kamata valja očekivati inflaciju koja bi mogla ugroziti njihov projekt. Osim toga, kakva je to tržišna ekonomija u kojoj je cijena robe ili usluge negativna. Narodski kazano podignete kredit i za to ste nagrađeni, recimo, za dva posto od iznosa kredita jer ste kredit ugovorili uz kamatnu stopu od -2%. Tako bi se cijela igra svela na što veće zaduživanje. To je besmisleno. Ipak ne u Lijepoj Našoj jer je upravo ta filozofija bila temelj privatizacije društvenog vlasništva.

Kamatna stopa ima veliku i nezamjenjivu ulogu u tržišnom gospodarstvu. Putem kamatne stope se alocira raspoloživa štednja jer kamatna stopa precizira donju granicu efikasnosti investicije. Očito je da u tim uvjetima nema mjesta negativnoj kamatnoj stopi. Poslovni ciklus u najvećoj mogućoj mjeri određen je upravo kretanjima kamatnih stopa. Što je kamatna stopa manja to su investicijske aktivnosti veće, i obratno. Projekti koji su pokrenuti u vrijeme niskih kamatnih stopa mogu se u vrijeme povećanja kamatnih stopa pokazati promašajem. Tako kamatne stope čiste gospodarstvo od manje učinkovitih isto onako kako u prirodi snažni i moćni odstranjuju one koji to nisu. Kao i u prirodi djeluje hranidbeni lanac. Što je liberalnije gospodarstvo to je hranidbeni lanac učinkovitiji.

Prema tome, guverner Vujčić nije rekao ništa neočekivano. Neočekivano je neznanje hrvatske javnosti, a posebno javnih medija. Abeceda se mora znati ma koliko šutjeli o tome.